

80. ROCZNICA POWSTANIA W GETCIE WARSZAWSKIM – KONFERENCJA PRASOWA W MINISTERSTWIE KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO 15 LUTEGO 2023 R.

15 lutego w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego odbyła się konferencja prasowa poświęcona zbliżającym się obchodom 80. rocznicy Powstania w Getcie Warszawskim.

Konferencję otworzył Wiceprezes Rady Ministrów, Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego prof. Piotr Gliński, który w swoim wystąpieniu podkreślił, że Powstanie w Getcie Warszawskim *na zawsze stało się symbolem oporu Żydów polskich wobec Holokaustu* oraz przypomniał, że było to pierwsze powstanie wielkemiejskie w okupowanej przez niemieckich nazistów Europie.

W konferencji wzięli udział przedstawiciele instytucji zaangażowanych w organizację obchodów: Albert Stankowski – dyrektor Muzeum Getta Warszawskiego, Zygmunt Stępiński – Dyrektor Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN, Artur Hofman – prezes Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego Żydów w Polsce oraz Monika Krawczyk – dyrektor Żydowskiego Instytutu Historycznego im. Emanuela Ringelbluma, którzy zaprezentowali wybrane wydarzenia z bogatego kalendarium obchodów 80. rocznicy wybuchu Powstania w Getcie Warszawskim. Bierze w nich udział prawie 40 instytucji, informacje o wszystkich wydarzeniach, które organizują, są dostępne w kalendarium na stronie: <https://www.warsaw1943.pl/>.

Jedną z najważniejszych inicjatyw **Muzeum Getta Warszawskiego** jest uroczysty **koncert polsko-izraelskiej orkiestry symfonicznej**, który odbędzie się 19 kwietnia 2023 r. w Teatrze Wielkim – Operze Narodowej. Orkiestrę poprowadzi utytułowana dyrygentka – Maestra Anna Sułkowska-Migoń. Rangę oraz znaczenie wydarzenia podkreśla fakt objęcia go honorowym patronatem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Andrzeja Dudy. *Koncert to nie tylko spotkanie młodych muzyków z Polski i Izraela służące budowaniu wzajemnego szacunku dla wspólnej wielowiekowej historii; jego nadrzędną ideą – podkreślił dyrektor Albert Stankowski – jest przełamywanie barier i stereotypów, budowanie nowych relacji między młodym pokoleniem Polaków i Żydów, dlatego też – pamiętając o przeszłości – zagramy koncert dla przyszłości.* W trakcie koncertu zostanie wykonana VIII Symfonia „Kwiaty Polskie”. Autorami dzieła są dwaj wybitni twórcy żydowskiego pochodzenia – kompozytor Mieczysław Weinberg oraz poeta Julian Tuwim, autor ponadczasowego poematu „Kwiaty Polskie”. W trakcie koncertu zostanie również wykonany – skomponowany specjalnie na tę okazję – utwór autorstwa znanej kompozytorki Elżbiety Sikory.

Kolejnym ważnym wydarzeniem organizowanym przez Muzeum Getta Warszawskiego jest wystawa **„Pamięć 1943”**, której otwarcie zaplanowano na 30 marca 2023 r. w warszawskiej galerii Kordegarda. Na wystawie zaprezentowane zostaną eksponaty pozyskane w trakcie wykopalisk prowadzonych przez Muzeum Getta Warszawskiego w 2022 r. w okolicach tzw. Bunkra Anielewicza – przedmioty życia codziennego (lusterko, wózek dziecięcy, filiżanki, butelki), fragmenty żydowskich pism religijnych i powieści w języku polskim, a także przedmioty modlitewne. Zaprezentowany zostanie

również przekazany Muzeum Getta Warszawskiego w depozyt przez IPN Raport Stroopa, który ukazuje wydarzenia w getcie warszawskim z punktu widzenia oprawców, stając się świadectwem oskarżenia i dokumentem czasu nienawiści. Przez lata pamięć o Powstaniu kształtowana była przez głosy, wspomnienia i zapiski tych, którzy przeżyli – bojowców i bojowniczeki, świadków po obu stronach muru, a także przez kolejne generacje historyków i historyczek, ale dominującym wizualnym przekazem pozostawał zapis sprawców tej tragedii – zdjęcia z Raportu Jurgena Stroopa. Prezentowana wystawa konfrontuje te zdjęcia z przedmiotami wydobytymi z piwnic zniszczonej kamienicy przy ul. Miłej 18, które są transferem pamięci o dawnych mieszkańcach getta. Dyrektor Stankowski podkreślił, że siłą wystawy jest właśnie to zderzenie dwóch narracji. *Pordzewiałe, potłuczone, częściowo popalone i zniszczone obiekty* – mówił dyrektor Albert Stankowski – *po kilkudziesięciu latach spoczywania w ziemi okazują zarówno swoją kruchość, jak i moc, stając się świadectwem tych, którzy ukrywali się, walczyli i ginęli. Za trzy lata zarówno eksponaty uzyskane w trakcie wykopalisk, jak i raport Stroopa staną się częścią wystawy stałej Muzeum Getta Warszawskiego w jego docelowej siedzibie – dawnym budynku szpitala Fundacji Bersohnów i Baumanów.*

80. rocznica Powstania w Getcie Warszawskim to także okazja, by opowiedzieć o korzeniach zbrojnego oporu z kwietnia i maja 1943 roku, a także o pamięci o zrywie w okresie powojennym. **Żydowski Instytut Historyczny im. Emanuela Ringelbluma w Warszawie** w ramach rocznicy przygotował dwie wystawy czasowe, program wydarzeń towarzyszących, a także konferencję naukową. *Jednym z najważniejszych zadań Żydowskiego Instytutu Historycznego było pielęgnowanie pamięci o wojennych doświadczeniach społeczności żydowskiej i zbieranie świadectw zbrodni niemieckich z okresu II wojny światowej. W tym szczególnym roku chcemy zwrócić uwagę nie tylko na walkę zbrojną, ale także na opór cywilny, pokazując drogę, która doprowadziła do buntu 19 kwietnia 1943 roku. Ważne jest także, by pamiętać o znaczeniu, jakie Powstanie miało dla kolejnych pokoleń, a także ocalałych z Zagłady. Widać to między innymi w sztuce, o czym każdy, kto obejrzy naszą następną wystawę czasową, będzie mógł się przekonać* – mówi dyrektor Żydowskiego Instytutu Historycznego Monika Krawczyk. Już 21 kwietnia 2023 r. w Żydowskim Instytucie Historycznym (ul. Tłomackie 3/5) będzie można obejrzeć pierwszą w historii ekspozycję, która pokazuje, jak artyści okresu wczesnego powojnia przedstawiali zbrojny opór w getcie. Na wystawie „**Pomniki oporu. Sztuka wobec powstania w getcie warszawskim 1943-1956**” będzie można obejrzeć prace pochodzące w przeważającej mierze z unikatowych zbiorów ŻIH-u. Wśród artystów, których dzieła będzie można zobaczyć, można wymienić m.in: Alinę Szapocznikow, Natana Rapoporta (autora pomnika getta warszawskiego), Henryka Hechtkopfa, Bronisława Linke, Tadeusza Kulisiewicza, Andrzeja Wajdę, Eryka Lipińskiego, Tadeusza Gronowskiego czy Ignacego Witza. Wystawie będzie towarzyszyć bogaty program wydarzeń towarzyszących oraz ilustrowany katalog.

Żydowski Instytut Historyczny organizuje również doroczny **Marsz Pamięci**, który odbędzie się 21 lipca 2023 r. o godz. 18.00, w przededniu rocznicy tzw. wielkiej akcji likwidacyjnej getta warszawskiego, w trakcie której Niemcy wywieźli z Warszawy niemal 300 tysięcy Żydów do obozu zagłady w Treblince. Uczestnicy tegorocznego pochodu pokonają symboliczną trasę od śmierci do życia, prowadzącą z Umschlagplatzu do skweru na rogu al. „Solidarności” i ul. Andersa, czyli serca przedwojennego Muranowa. O tym, jak różne oblicza miała walka z okupantem, opowie wystawa plenerowa **„Drogi do powstania. Opór w getcie warszawskim”** towarzysząca Marszowi. Przybliży ona codzienność mieszkańców getta, którą znamy dzięki ogromnemu wysiłkowi osób, którym zależało, by świat poznał ich historię – m.in. członkom grupy Oneg Szabat – tworzącej podziemne archiwum getta. Wyjątkowa ekspozycja pokazuje, że jeszcze na długo przed rozpoczęciem Powstania w getcie trwał opór cywilny i walka: nie tylko o życie, ale także o ludzką godność. Ważnym elementem wystawy będzie roślinność, wybrana na podstawie pionierskich, powojennych badań botanika Romana Kobendzy, który na gruzowisku getta odnalazł gatunki zdolne wytrwać nawet w skrajnie nieprzychylnych warunkach.

Muzeum POLIN (Anielewicza 6) wraz z licznymi partnerami z Polski i ze świata przygotowało roczny program „Nie bądź obojętny” nawiązujący swoim tytułem do tzw. XI przykazania przypominanego przez Mariana Turskiego podczas obchodów 75. rocznicy wyzwolenia obozu Auschwitz-Birkenau. *W czasie, gdy za naszą wschodnią granicą toczy się wojna, a w rodzinnych domach przyjmujemy uchodźców i uchodźczynie z Ukrainy, tym ważniejsze staje się to przesłanie. W 80. rocznicę POLIN uczci pamięć Poległych w Powstaniu i odda głos Ocalałym. Przez cały rok będzie trwała dyskusja o nieobojętności – jak ją rozumiemy współcześnie? Dlatego w swoim programie Muzeum poruszy także aktualne tematy, takie jak m.in. problem głodu na świecie, podczas wykładu reportażysty **Martina Caparrósa** – mówił Zygmunt Stępiński, dyrektor Muzeum POLIN.*

Kluczowym elementem programu będzie otwarcie 18 kwietnia, w przeddzień 80. rocznicy wybuchu Powstania w Getcie Warszawskim, wystawy czasowej **„Wokół nas morze ognia”** w POLIN – *Po raz pierwszy opowiemy o nieznanej szerzej stronie Powstania, oddamy głos cywilom, którzy ukrywali się w getcie. Pomimo rozpacz, głodu, strachu, niehumanitarnych warunków walczyli o każdy kolejny „dzień, godzinę, minutę”. Było to ok. 50 tysięcy osób, a ich opór był tak samo ważny, jak ten z bronią w ręku* – zapowiadają organizatorzy z Muzeum POLIN. Zobaczymy m.in. oryginalne klisze fotograficzne i zdjęcia Zbigniewa Leszka Grzywaczewskiego z Powstania w Getcie Warszawskim, odnalezione po blisko 80 latach w rodzinnych zbiorach jego syna, Macieja Grzywaczewskiego. Autorką koncepcji wystawy jest prof. Barbara Engelking, a kuratorką Zuzanna Schnepf-Kołacz. Współorganizatorami wystawy są: Stowarzyszenie Żydowski Instytut Historyczny w Polsce oraz Centrum Badań nad Zagładą Żydów IFiS PAN.

Po raz 11 Muzeum POLIN zorganizuje też **akcję społeczno-edukacyjną Żonkile**, której corocznym hasłem jest „Łączy nas pamięć”. – *Już teraz mogę powiedzieć, że mamy rekord: zgłosiło się 3 700 wolontariuszy i wolontariuszek. Na ulicach Warszawy z ich pomocą pragniemy rozdać 450 tysięcy papierowych kwiatów. Liczba ta symbolizuje liczbę Żydówek i Żydów, którzy byli zamknięci w getcie warszawskim w momencie największego przeludnienia getta – wiosną 1941 roku. Ponadto z inicjatywy prezydenta m.st. Warszawy Rafała Trzaskowskiego 150 tysięcy żonkili trafi do gmin i organizacji żydowskich na całym świecie. Inicjatywę wsparł Ronald S. Lauder, przewodniczący Światowego Kongresu Żydów i członek Rady Muzeum POLIN* – mówił na konferencji Zygmunt Stępiński. W 2023 roku po raz pierwszy i wyjątkowo żonkile zostaną rozdane przez wolontariuszy również w pięciu miastach Polski: Łodzi, Krakowie, Wrocławiu, Białymstoku oraz Lublinie. Do 14 kwietnia do akcji wciąż mogą zgłaszać się szkoły, biblioteki i instytucje kultury z całej Polski, które otrzymają bezpłatne materiały edukacyjne: gotowe scenariusze lekcji i pomoce dla nauczycieli_ek i edukatorów_ek wspomagających ich w przygotowaniu zajęć na temat rocznicy Powstania w Getcie Warszawskim. W tym roku Muzeum wyprodukowało **film animowany „Zdażyć przed Panem Bogiem”** na motywach książki Hanny Krall, którego premiera odbędzie się online 19 kwietnia.

Towarzystwo Społeczno-Kulturalne Żydów w Polsce jest jedyną organizacją żydowską, która od czasów powojennych nieprzerwanie dba o pamięć o Powstaniu w Getcie Warszawskim i o ofiarach Holokaustu. *Dla polskich Żydów 19 kwietnia jest nie tylko dniem pamięci o bojownikach getta warszawskiego, lecz przede wszystkim dniem pamięci o wszystkich ofiarach Holokaustu. Zanim w Izraelu zaczęto obchodzić Jom Ha-Szoah, zanim w 2005 roku Zgromadzenie Ogólne ONZ ustanowiło 27 stycznia Międzynarodowym Dniem Pamięci o Ofiarach Holokaustu, to właśnie 19 kwietnia polscy Żydzi czcili pamięć swoich bliskich pomordowanych w czasie okupacji niemieckiej. Pomnik Bohaterów Getta na warszawskim Muranowie stał się szczególnym miejscem pamięci żydowskiej. Pod nim składali wieńce wybitni politycy, intelektualiści, artyści. W tym miejscu w 1970 roku klęczał kanclerz Republiki Federalnej Niemiec Willy Brandt, w symbolicznej pokucie za niemieckie zbrodnie, a w 1983 roku modlił się papież Jan Paweł II, tam też odbywały się nielegalne manifestacje polskiej opozycji w latach 80-tych. Pamięć o Powstaniu w Getcie Warszawskim jest wciąż ważną częścią tożsamości każdego polskiego Żyda niezależnie od wieku* – mówi Artur Hofman, prezes TSKŻ.

Album **„Żydowska pamięć o powstaniu w getcie warszawskim”** autorstwa Tamary Włodarczyk i Ignacego Einhorna przybliży czytelnikom, jak kształtowała się ta pamięć w Polsce i poza jej granicami od pierwszych powojennych lat aż do czasów współczesnych. Został w nim zaprezentowany ten oficjalny nurt pamięci, kształtowany przez instytucje i organizacje żydowskie (w tym TSKŻ), ale także ten nurt nieoficjalny, związany z pamięcią o getcie wśród zwykłych polskich Żydów, którzy każdego roku 19 kwietnia z własnej inicjatywy oddawali cześć powstańcom z getta

warszawskiego. Album jest opowieścią o pamięci, która zawsze łączyła Żydów reprezentujących różne środowiska, mających różne poglądy polityczne i stosunek do kwestii żydowskiej. Wszyscy spotykali się 19 kwietnia, by uczcić pamięć tych, którzy w 1943 roku stanęli do bohaterskiej walki z Niemcami. Dziś pamięć o Powstaniu w Getcie Warszawskim, wciąż na nowo odkrywana i interpretowana, jest tym, co łączy Żydów i Polaków, powoli stając się elementem polskiej pamięci narodowej. Promocja książki odbędzie się 17 kwietnia 2023 r. o godz. 17:30 w Klubie Babel (ul. Prózna 5).

Kolejną inicjatywą TSKŻ jest spektakl **„Lekcja umierania doktora Korczaka”**. Jest on adaptacją sztuki „Pocztą” Rabindranatha Tagore’a – indyjskiego poety, pisarza, filozofa, laureata Nagrody Nobla – uzupełniona fragmentami z pamiętników Janusza Korczaka. 18 lipca 1942 roku spektakl „Pocztą” został wystawiony przez wychowanków Janusza Korczaka w Domu Sierot mieszczącym się przy ul. Siennej 16. Kilkanaście dni później dzieci, wychowawcy oraz Janusz Korczak zostali wyprowadzeni na Umschlagplatz i wywiezieni do obozu zagłady w Treblince. Zamysłem Korczaka było przygotowanie swoich podopiecznych na spotkanie ze śmiercią. „Lekcja umierania doktora Korczaka” opowiada o tworzeniu spektaklu w Domu Sierot. Warszawska premiera będzie efektem półrocznych warsztatów, w których biorą udział dzieci z Teatru Muzycznego Junior w Gdyni. Na scenie towarzyszyć im będą także dorośli aktorzy – w roli Janusza Korczaka: Jakub Kornacki, trójmiejski aktor i reżyser, a w postać pani Stefy wcieli się Agnieszka Brenzak – aktorka i wokalistka związana z Teatrem Muzycznym w Gdyni i Teatrem Muzycznym w Toruniu. Jak o spektaklu mówi jego reżyser Jakub Kornacki: *to jeden z najtrudniejszych projektów teatralnych, z jakimi przyszło mi się zmierzyć. Jak opowiedzieć o potwornościach czasów Warszawskiego Getta, aby powiedzieć prawdę – i nie zmiążyć wrażliwości widzów, a nade wszystko – dzieci, które grają w sztuce? Na szczęście obawy przed spotkaniem z dziecięcymi aktorami rozwiali mi... oni sami. Już w trakcie castingu przekonałem się, że mam do czynienia z grupą absolutnie wyjątkowych dzieci. Niemal wszystkie mają już doświadczenie na teatralnej scenie, niektóre występowały w profesjonalnych produkcjach filmowych. Kiedy dziecko tak prawdziwie mówi na scenie, sprawdzają się słowa Korczaka: „więcej niż aktorzy, bo dzieci”. Ja sam, kiedy – teraz już wypada mi powiedzieć: „moje teatralne dzieci” tak pięknie i prawdziwie wcielały się w postaci tego dramatu, miałem ściśnięte gardło. Ciężko mi było im partnerować...”. Premiera spektaklu odbędzie się 24 kwietnia 2023 r o godz. 19:00 w Teatrze Lalka w Warszawie. Miejsce premiery nie jest przypadkowe, bowiem tam, gdzie obecnie znajduje się Pałac Kultury i Nauki, mieścił się Dom Sierot Janusza Korczaka.*

Kontakt dla mediów:

Ewa Karolewska – koordynatorka projektu 80. rocznicy Powstania w Getcie Warszawskim, **Muzeum Getta Warszawskiego**

Mail: warsaw@1943.pl

Tel.: +48 783 240 707

Marta Dziewulska – Rzeczniczka Prasowa **Muzeum POLIN**

Mail: mdziewulska@polin.pl

Tel.: +48 504 069 690

Magdalena Borkowska – Specjalista ds. Komunikacji Społecznej, **Towarzystwo Społeczno-Kulturalne**

Żydów w Polsce

Mail: komunikacja@tskz.pl

Tel.: 693 987 377

Aleksandra Galant – Specjalistka ds. Współpracy z Mediami, Dział Projektów Kulturalnych i Komunikacji, **Żydowski Instytut Historyczny im. Emanuela Ringelbluma**

Mail: promocja@jhi.pl

Tel.: 785 170 130; +48 22 827 92 21 wew. 109